

Poštšina plačana pri pošti 6104 Koper – Capodistria

NDP

SVETILNIK

/ Kulturni občasnik za mlade zanesenjake / Gledališče Koper / Pokrajinski muzej Koper /
Comunità Autogestita Costiera della Nazionalità Italiana Capodistria, Centro Italiano
"Carlo Combi" Capodistria / Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper / Pokrajinski arhiv Koper /
Otok, zavod za razvijanje filmske kulture, Izola / Pomorski muzej "Sergej Mašera" Piran /
Znanstveno-raziskovalno središče Koper
/ Letnik XVIII / Številka 1 / Oktober 2024 / Brezplačni izvod /

**Josip Vandot – Renata Vidič
Kekec**

Režiserka **Renata Vidič**
Scenograf **Bine Skrt**
Kostumografinja **Anja Ukovič**
Avtor glasbe **Klemen Bračko**
Avtorji besedil za songe **ustvarjalci**
predstave
Oblikovalec svetlobe **Jaka Varmuž**
Lektor **Martin Vrtačnik**
Asistentka scenografa **Ana Žerjal**

Igralci

- Kekec
- Ilija Ota**
Tinka, Mojca, Kosobrin
- Tjaša Hrovat**
Jerica, Mama Koroščeva, Mišnjak, Mena
- Anja Drnovšek**
Vila Škrlatica, Mama Mežnarjeva, Pehta, Divji lovec
- Mojca Partljič**
Prisank, Volk, Rožle, Bedanec
- Luka Cimprič**
Glasbenik
- Klemen Bračko**

Tonski tehnik **Alen Kump**. Lučni mojster **Siniša Milič**. Maskerka **Sara Longar**.
Rekviziter **Bojan Kožar**. Odrski mojster **Franc Kramperšek**. Garderoberki **Anja Ukovič** in **Karolina Rulofs**.
Scena in kostumi so bili izdelani v Gledališču Koper.
V predstavi je uporabljena *Kekčeva pesem* **Marijana Vodopivca** (avtor glasbe) in **Kajetana Koviča** (avtor besedila).

Premiera 30. septembra 2017
v Gledališču Koper

Literarnega junaka po imenu Kekec je ustvaril pisatelj

Režiser: Josip Vandot

Obkroži imeni Kekčevih prijateljev
Martina Petra Mojca
Rudi Rožle Marko

Režiser: Mojca, Rožle

Opiši lik Pehte in lik Bedanca.

.....

.....

.....

Oglej si film ali gledališko predstavo in navedi tri dogodivščine, v katere sta vpletena Pehta in Bedanec.

.....

.....

Po ogledu predstave zelo natančno opiši, katera situacija se ti je zdela:

- najbolj komična,

.....

- najbolj napeta,

.....

- najbolj prijateljska.

.....

Poveži med seboj prave besede, tako da bodo nastali trije naslovi Kekčevih prigod.

KEKEC BREZKOM NA
VOLČJI HUDI KEKEC
POTI SAMOTNIM KEKEC
SLEDI NA NAD

Prvi naslov

Drugi naslov

Tretji naslov

Režiser: Kekec na hudi poti; Kekec na volčji sledi; Kekec nad samotnim breznom

Kako se imenuje režiser, ki je posnel tri filme o junaku Kekcu?

A: Jože Gale, **B:** Jože Gole, **C:** Janez Gale

Režiser: A

V spodnje polje nariši tvojega junaka iz gledališke predstave po izbiri.

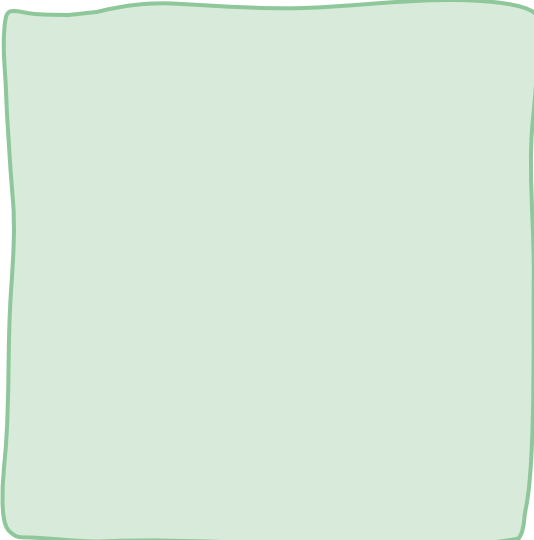

Foto: Jaka Varmuž

Dobro si oglej junake na fotografijah in poleg njih zapiši njihovo ime. Če imena junakov iz Kekčevih dogodivščin strešeš iz rokava, jim dodaj še imena in priimke igralcev, ki junake upodabljajo.

Škrat je razmetal kitice Kekčeve pesmi. Uredi kitice po pravilnem vrstnem redu. Škrata je nagajivo divjanje po Kekčevi pesmi očitno zlakotilo, ker je sem in tja kakšno besedo tudi pohrustal. Zapiši jo, da bo pesem spet cela.

Jaz pa pojdem in _____
dobro voljo pri ljudeh.
V eni roki nosim sonce,
v _____ roki zlati smeh.

Jaz pa pojdem in zasejem
dobro voljo pri _____.
V eni roki nosim sonce,
v drugi roki zlati smeh.

Kdor _____ pesmi poje,
gre po svetu lahkih nog,
če mu kdo nastavi _____,
ga užene v kozji rog.

Bistri potok, hitri _____,
bele zvezde vrh gora
gredo z mano tja do konca
tega _____ sveta.

Resitev: zasejem, drugi, ljudeh, vesele, zanko, veter, širnega

Ko urediš pesem, jo skupaj s Kekcem lahko tudi zapoješ (poišči jo na youtube).

Če bi ti bil pisatelj, ki bi moral napisati zgodbo o Kekcu, kakšno zgodbo bi napisal? Kako bi ji dal naslov?

V svoji zgodbi uporabi naslednje junake: Kekec, Rožle, Mojca, Bedanec in Gospa fina dama Tavžentroža.

Kdo je novi lik, ki se pojavi v tvoji zgodbi?

Kakšno zanimivo ime nosi?

Ali ima ime Tavžentroža še kakšen drug pomen kot ta, da je ime osebe?

Ilustracija: wikimedia, CC

Foto: Jaka Varmuz

Ali tudi pri vas doma uporabljate tavžentrožo?

Če da, kje in kako? Napiši.

👉 Veseli bomo tvoje zgodbe. Ko jo napišeš, odpri elektronsko pošto in na naslov info@gledalisce-koper.si pošlji svojo zgodbo. Ne pozabi pripisati, da je to zgodba o Kekcu in njegovih prijateljih. * Samanta

Poletje v Pokrajinskem muzeju Koper

Na poletnih počitniških delavnicah smo veliko ustvarjali, se družili, zabavali in se prav tako veliko novega naučili. Raziskovali smo zgodbe, ki jih pripovedujejo naši eksponati, in ustvarili svoj filmski trak, iz naravnih materialov smo pridobivali različne barve, jih uporabljali za slikanje, izdelovali in se igrali »čikliste«, spoznali beneško dediščino Kopra in slikali v točkovni tehniki. Izdelali smo igro muzejskega spomin, uro in olimpijski venček, spoznali rastline muzejskega zeliščnega vrtnička ter oblikovali svoj zeliščni vrtniček. Prav tako smo odkrivali zanimive predmete, povezane s kavo, in s pomočjo kave ustvarjali čudovite slike. Skupaj smo izdelovali unikatne namizne koledarčke, okrašene z izbranimi muzejskimi vzorci in motivi, prelevili smo se v arheologe in se lotili arheoloških »izkopavanj«.

Kruha in iger, Slikarstvo Toneta Kralja 1941–1945

V Pokrajinskem muzeju Koper gostimo razstavo **Muzeja novejšje in sodobne zgodovine Slovenije** z naslovom **Kruha in iger, slikarstvo Toneta Kralja 1941–1945**.

Razstava bo na ogled do 15. decembra 2024.

Tone Kralj se je rodil leta 1900 v vasi Zagorica v Dobropolju. Izhajal je iz kmečke družine, sprva so želeli, da bi postal duhovnik, a si je Tone želel postati umetnik, tako kot njegov brat France. Izobraževal se je v mestih, kot so Praga, Pariz, Benetke in Rim, ter sodeloval na razstavah doma in v tujini.

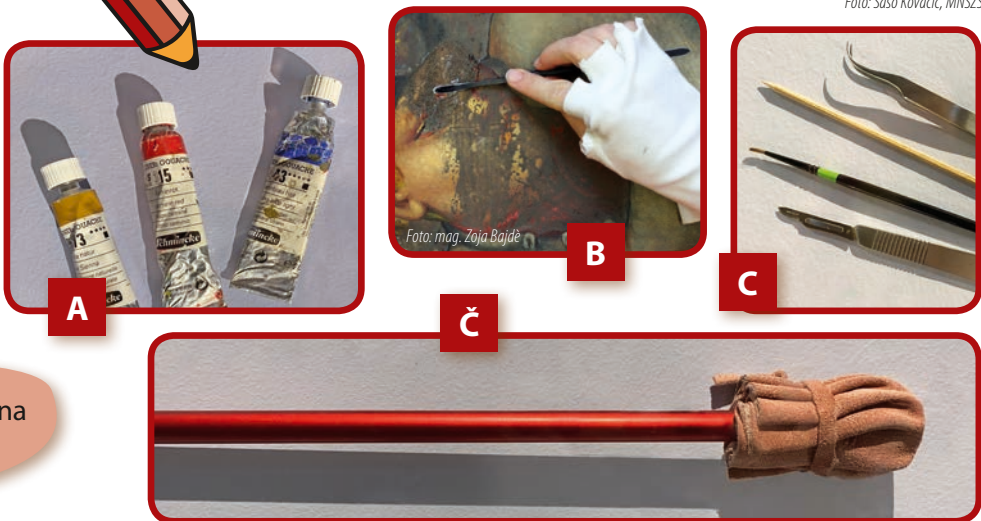
Med drugo svetovno vojno je veliko časa preživel na Primorskem. Slike na razstavi prikazujejo težke vojne čase in krivice, ki so se dogajale v naših krajih. Zanimiva je zgodba slike z naslovom **Kruha in iger**, ki je bila dolgo skrita na drugi strani slike **Streljanje talcev**. Slika je bila prekrita s sivim barvnim premazom, zato je morala skozi dolgotrajen proces restavriranja, ki je trajal eno leto.

Raziskovalci so sliko temeljito preučili in jo posneli s posebno UV-svetlobo ter naredili rentgenske slike. Nato so odstranili barvni premaz, zamenjali podokvir in popravili poškodovano platno. Slika je bila tudi pokitana in retuširana z barvami. Konservatorji-restavratorji so pri delu uporabljali različne pripomočke. *

Poveži fotografijo pripomočkov z ustreznim imenom.

Foto: Sašo Kovačič, MNSZS

1 orodje za odvzem vzorcev (skalpel, čopič, pinceta, lesena palčka)

2 rokavica

3 orodje, uporabljeno za odstranjevanje barvnega premaza (modelirka, čopič, dentistična sonda in vatirana palčka)

4 gvaš barve za retuširanje

5 slikarska palica, uporabljena pri retuširanju

6 čopič za retušo

Pred tabo je slika, ki je potrebna restavriranja. Dobro si oglej sliki, nato se preizkusi kot restavrator in dopolni manjkajoče dele.

Rešitve naloge: 1C, 2B, 3E, 4A, 5C, 6D

Napovednik dogodkov

Medmuzejska razstava **Igre moje mladosti** je od 1. 10. 2024 na ogled v Muzeju narodne osvoboditve Maribor. Na razstavi boste lahko starši in otroci drug drugega popeljali v **čarobni svet igrač**. Želimo vam igriv ogled! *

Igre moje mladosti

POTUJOČA RAZSTAVA

Jesenske počitniške delavnice

Restavratorji na delu
Torek, 29. 10. 2024

Na slikarski razstavi Toneta Kralja bomo spoznali delo restavratorjev ter kako le-ti skrbno obnavljajo in ohranjajo umetnine. Preizkusili se bomo v vlogi restavratorja, spoznavali tehnike restavriranja in popravili poškodovano sliko. *

Foto: mag. Zoja Bajdè

Umetnost v sestavljanjankah: **Spoznajmo Carpaccia**
Sreda, 30. 10. 2024

VITTORE CARPACCIO
PITTORE

Delavnica nas bo popeljala v svet renesančnega slikarja Vittoreja Carpaccia. Ob zabavnih igrah, sestavljanjankah in kvizu bomo spoznali njegova dela. V drugem delu delavnice bomo ustvarili svojo lastno sestavljanjanko z motivom Carpaccieve slike. *

Sobotna delavnica:
Tone Kralj in njegova skrita sporočila
Sobota, 16. 11. 2024, ob 10. uri

Na delavnici bomo odkrivali simbole, ki jih je Tone Kralj skrnil v svojih slikah. V drugem delu delavnice se bomo preizkusili v slikanju ter z barvami in oblikami pripovedovali svojo zgodbo. * **Tjaša**

"Te go preparà"

Un progetto dell'Associazione dei Giovani della Comunità Nazionale Italiana

Hai mai sentito parlare dell'Associazione dei Giovani della Comunità Nazionale Italiana (CNI)?

È un gruppo super attivo che organizza eventi per la comunità italiana in Istria, puntando su sport, cultura, lingua, gioco e innovazione digitale. Oggi vogliamo raccontarti un progetto davvero unico che unisce cucina, tradizione e un pizzico di tecnologia: "Te go preparà"!

Trippe con polenta, ricetta di nonna Alida

tore che le guida passo a passo, e il tutto finisce su YouTube e sui social!

Come troviamo le nostre "Super Nonne"?

È tutto molto semplice e genuino: si usa il **passaparola!** I ragazzi chiedono alle loro nonne, zie o conoscenti se vogliono partecipare. Poi Alex le contatta e organizza un incontro per scoprire quale piatto vogliono preparare e qual è la **storia speciale** dietro a quella ricetta. Ogni piatto ha qualcosa di magico da raccontare!

E i video? Ecco come li facciamo!

Una volta scelta la ricetta e comprati tutti gli ingredienti, arriva il giorno del grande evento! Una **troupe video** si

presenta a casa della nonna e via, si inizia a cucinare! Tra risate, racconti e profumi, si prepara la ricetta tradizionale mentre il presentatore scherza e fa domande. E poi? **Tutti a tavola!** Si mangia insieme,

Minestrone di zucca di nonna Liliana

Polenta con sugo di gallina di nonna Gisella

si ride e si continuano a scambiare storie e consigli di cucina.

Vuoi vedere i video? Ecco dove trovarli!

I video delle nonne che cucinano sono tutti disponibili sul **canale YouTube** e sul **sito web di "Te go preparà"**. Qui puoi seguire le ricette passo a passo e provare a rifarle a casa. Se vuoi restare sempre aggiornato e vedere in anteprima le nuove ricette, segui anche le nostre pagine **Facebook** e **Instagram!**

Vieni a scoprire il mondo di "Te go preparà"!

Questo progetto è straordinario perché non solo salva le ricette istriane, ma crea un **ponte tra le generazioni**. Vuoi conoscere meglio la cucina istriana e magari trovare la ricetta perfetta per stupire i tuoi amici? Allora seguici sui social ed entra nel mondo di "Te go preparà"

Alex Zigante con la signora Maria Sorgo Brec e la frittata con talli d'aglio e pancetta

Strudel di mele della signora Floriana

Pasta con frutti di mare

Bussolai

Rafioi

Gnocchi con selvaggina

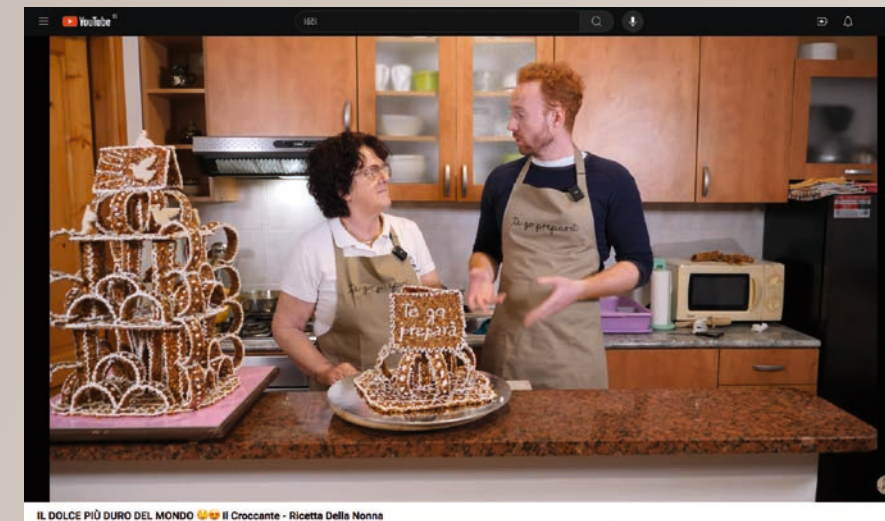
Busara de pedoci

Sardele in savor

insieme all'Associazione dei Giovani della CNI. Non vediamo l'ora di cucinare insieme a te! * [Maria Sofia Biccari](#)

Croccante di nonna Anna Maria su YouTube

Kako spodbuditi otroke in starejše k branju?

V sodelovanju z Ljudsko univerzo Koper smo v okviru **Dnevo svetovanja za znanje** 19. 9. 2024 ob 17. uri v Osrednji knjižnici Koper na Oddelku za mlade bralce izvedli delavnico **Kako spodbuditi otroke in starejše k branju?** za starše in otroke med 5. in 8. letom starosti.

Namenjena je bila vsem staršem, ki želijo s svojimi otroki brati in jih motivirati za branje. **Z zgodbo, branjem in ustvarjalnostjo** so se starši seznanili, **kako pomembne so pravljice za dušo in telo, za odnos z otrokom in svetom**, ki nas obdaja. Spoznali so pomembnost magičnega sveta zmajev, vil in razbojnikov za zdrav razvoj otrok ter kako pomembno je graditi, negovati in nadgrajevati naš odnos do pisane in brane besede v materinem jeziku. Delavnico je vodila Nives Andrič, univerzitetna profesorica pedagogike.

Splošne **knjižnice** postajajo krajevna **središča kulture, branja, srečevanja in druženja ter dostopa do različnih informacij**. Zaposleni v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper pripravljamo za predšolske in šolske otroke ter mladostnike **različne dejavnosti**: različne vrste pravljic, bralne akcije, ustvarjalne delavnice ter prireditve in dogodke. Naš namen je med uporabniki knjižnice širiti bralno kulturo ter jih spodbuditi k sodelovanju in vključenju v družbo bralcev.

Pri širjenju bralne kulture celo šolsko leto sodelujemo tudi s krajevnimi **vrta**, v katerih za otroke pripravimo pravljичne urice, kot so npr. gibalne ure pravljic, mali oder, pravljичne ustvarjalnice. Vrta povabimo tudi v našo knjižnico, kjer otroke seznanimo z našim zavodom, jim predstavimo našo maskoto Rovko Črkolovko, ki otroke spodbuja k branju, ter jim pripravimo pravljično uro, primerno za njihovo starost. *

(vir <https://druzina.pismen.si/>)

Nives Andrič,
pravljica s
Kamišibajem

Foto: arhiv Knjižnice Koper

Kako dobro poznate pravljične junake?

Odgovorite na spodnja vprašanja.

V kaj je bil obut maček iz pravljice?

- V copate,
- v škornje,
- v sandale.

Iz česa je bila hiška, ki sta jo našla Janko in Metka?

- Iz slame,
- iz sladkarij,
- iz kamna.

Kako je bilo ime dečku, ki je dobil novo srajčico?

- Videk,
- Janko,
- Peter Klepec.

Kdo je napisal knjigo Muca Copatarica?

- Svetlana Makarovič,
- Desa Muck,
- Ela Peroci.

Ilustracija: Roža Piščanec

Foto: arhiv Knjižnice Koper / Mladinska knjiga

„Parenzana“ – zgodbe različnih kulturnih poti, povezane v eno

Vlak na progi Poreč–Trst, predel Škofije

V sodelovanju z Osrednjo knjižnico Srečka Vilharja Koper smo v okviru programa *Teden otroka* in projekta *Dnevi evropske kulturne dediščine* (DEKD) pripravili in izvedli delavnico „Parenzana“ – zgodbe različnih kulturnih poti, povezane v eno za predšolske otroke med 3. in 6. letom starosti. Letošnja tema projekta DEKD je *Dediščina kulturnih poti, mreženja in povezav*. Otrokom smo predstaviti **zgodbo nekdanje železniške proge**, ki je v prvi polovici 20. stoletja povezovala različne kulture, kraje in ljudi med

Poslopje nekdanje železniške postaje v Izoli leta 1966

Trstom in Porečem. Nekdanja 123 km dolga ozkotirna železniška proga (široka 760 mm) **je povezovala 33 istrskih krajev od Trsta do Poreča**, tako da bi danes potekala po ozemlju treh držav: Italije (13 km), Slovenije (32 km) in Hrvaške (78 km). Nekdanja proga, ki je delovala med letoma 1902 in 1935, je dobila ime po besedi *Parenzo* – italijanskem poimenovanju mesta Poreč, zaradi česar jo imenujemo tudi Porečanka. Domačini so ji rekli kar Istranka ali Istrijanka ter vinogradniška železnica. V hrvaščini so jo imenovali tudi Porečka. Pomenila je povezavo zaledja z obmorskimi kraji in je tako močno prispevala h gospodarskemu razvoju Istre. Železnico so ukinili leta 1935, vendar je kljub samo 33 letom

Železniška postaja v Kopru, Slavček, 1902

obratovanja zapustila neizbrisen pečat na celotnem območju, ki je na začetku 20. stoletja povezovala ljudi in narode. Danes traso nekdanje železniške proge poznamo tudi kot slikovito kolesarsko pot in pešpot pod imenom *Pot zdravja in prijateljstva*. Pot ponuja edinstveno doživetje ob občudovanju istrske pokrajine, srednjeveških mest, vinogradov, predorov in mostov. Ob progi je vrsta počivališč, kjer si lahko oddahnemo

Vlak na progi Poreč–Trst v Smedeli

pred nadaljevanjem poti in se seznanimo s številnimi zanimivimi informacijami.

Otrokom smo obenem predstavili delovanje in sodelovanje dveh kulturnih ustanov, in sicer **knjižnice** in **arhiva**. Spoznali so delček naše bogate kulturne dediščine in se seznanili z njenimi vrednotami, da bodo tako lahko cenili preteklost in imeli spoštljiv odnos do nje.

* Jan Cotič

Živalski junaki na filmskem platnu

Na planetu Zemlja smo človeška bitja že od nekdaj globoko povezana z živalskimi bitji. Živali občudujemo, se jih bojimo, jih uporabljamo ter z njimi spletemo družabne in ljubeče vezi. Zato ni nenavadno, da je tako pomemben element v naših življenjih našel prostor tudi v filmski umetnosti. Živali so postale del filmov kot **protagonisti** – postale so torej **junaki v igranih in animiranih filmih** ali del tem **v dokumentarnih filmih**. In celo pomemben **navdih za sam razvoj filmske tehnologije**.

Na poti do iznajdbe filma s pomočjo konja

Pred več kot 140 leti je bil neki poslovnež, politik in ljubitelj konj v Kaliforniji prepričan, da ima konj med galopom za kratek trenutek vse štiri noge v zraku. Vendar tega ni mogel dokazati, ker človeško oko tako kratkega trenutka ne zazna. Fotoaparati so bili daleč od takšne zmogljivosti, film pa še ni obstajal. Kako torej dokazati takšno izmuzljivo idejo? Pomagal mu je tam živeči angleški fotograf **Eadward Muybridge**. S svojo napredno tehnologijo, s kar 12 fotoaparati naenkrat, je fotografiral konja v vsakem trenutku njegovih premikov. **In tako se je rodila ena največjih znanstvenih inovacij v zgodovini, zaradi katere je danes sploh možno gledati filmske podobe. Te nam v časovnem zaporedju**

prikažejo iluzijo gibanja, vendar so – prav tako kot takrat – še vedno ločene na posamezne sličice.

Naloga: Natančno si oglej fotografije Eadwarda Muybridgea in obkroži tisto, ki jasno dokaže, da so konje vse štiri noge res v zraku.

Ko živali postanejo filmske zvezde

S pojavom igranih filmov so tako divje živali kot tudi domači ljubljenci zavzemali stranske vloge ob človeških igralcih, pogosto pa so bili tudi glavni liki v zgodbah. Nekateri filmi so postali tako priljubljeni pri gledalcih, da so živali ali liki, ki so jih predstavljali, postali slavni.

Protagonist: vsaka od glavnih, osrednjih oseb ali nastopajočih v gledališkem, literarnem, filmskem delu.

Naloga: Kateri so tvoji najljubši filmi z živalskimi protagonistmi? Izmed vseh že ogledanih izberi pet najljubših naslovov. Ob vsakem pripiši, ali je dokumentarni, animirani ali igrani film.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zanimivost: Muybridge je sprva uporabil 12 fotoaparatorov, kar je število sličic na sekundo, kar se še danes uporablja pri ustvarjanju animiranih filmov. Kasneje je poskusil z dvojnimi števili, s 24 fotoaparati, to število sličic na sekundo se uporablja pri igranih in dokumentarnih filmih.

Oddaljena skrivna življenja od blizu

Z razvojem dokumentarnih filmov so se filmske ekipe podale v njihova življenjska okolja – v naravo ali med ljudi – in jih spremljale v njihovem vsakodnevnem ritmu. Dokumentarni filmi nam tako razkrivajo skrivnosti življenja, ki jih brez posnetkov vztrajnih snemalcev sami ne bi mogli uzreti. Predvsem v zahtevnih razmerah divjine morajo biti snemalci dovolj neopazni, da živali pred kamero ne pobegnejo: na primer mala veverica, ki jo spremljamo, kako se zjutraj zbudi, družji, išče hrano in igra. Snemalec jo je snemal več dni ali tednov, pogosto je posnel več različnih veveric, nato pa so bili posnetki zmontirani tako, da se ujemajo kot eno dogajanje in ena veverica. Za snemanje pod morsko gladino pa mora biti snemalec tudi usposobljen potapljač. In tako se lahko približamo tudi največjim prebivalcem tega planeta, veličastnim kitom.

Naloga: Se spomnite slovenskih filmov, v katerih nastopajo živali? Povežite naslov filma in žival!

1. **Sreča na vrvici** (1977, režija Jane Kavčič)
2. **Divja Slovenija** (2021, režija Matej Vranič)
3. **Poletje v školjki** (1986, režija Tugo Štiglic)
4. **Ptice jezer, njihova vrnitev** (2018, režija Matej Vranič)
5. **Srečno, Kekec!** (1963, režija Jože Gale)

- A** vodomec
B pes Jakob
C pes Volk
Č rjavi medved
D pes Kaj

Septembrska projekcija francoskega dokumentarnega filma *Kiti, varuhi planeta* (režija Jean-Albert Lièvre), na dogodku Kino Istra v Gabrovici v sklopu prireditve *Vikendi na robu* ob odprtju *Centra za obiskovalce Kraški rob*.

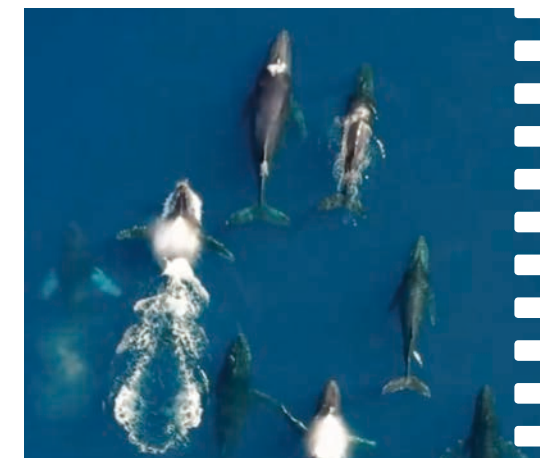
Kiti, varuhi planeta / Vir: napovednik Fivia

Matej Vranič je slovenski fotograf, snemalec in režiser, ki že več kot tri desetletja raziskuje in odkriva živalski svet skozi objektiv fotoaparata in kamere. Slovenci ga poznamo po celovečernih dokumentarnih filmih *Ptice jezer – njihova vrnitev* in *Divja Slovenija*. Na velika platna v slovenskih kinih pa prihaja njegov najnovejši film **Bojevita kraljica noči**, ki bo ponudil izjemen vpogled v življenje ene največjih predstavnic te živalske vrste, živali, ki sliši tudi na ime **kozača**. **Le katera žival je to? * Ana**

Rešitev: 1B, 2C, 3D, 4A, 5C
 Ilustracija: Ana Cesar

Film *Bojevita kraljica noči* bomo prikazali tudi na dogodkih Kino Istra, spremljajte program na www.isolacinema.org.

Pomorski muzej praznuje

Pomorski muzej Sergej Mašera v letošnjem letu praznuje častitljivo 70. obletnico!

Tokrat smo pripravili **kviz**, v katerem lahko izveš, **kaj vse se skriva v številnih zbirkah** Pomorskega muzeja! Če se ti pri kakšnem vprašanju zatakne, si lahko pomagaš z brskanjem po spletni strani muzeja www.pomorskimuzej.si in hkrati izveš še kaj zanimivega. **Rešitve vnese v okenca in ugotovi, katero nalogo moraš opraviti! Poskusi vsako zbirko povezati še s pravo številko na zemljevidu.**

a: Muzej solinarstva

V muzeju izvemo veliko zanimivosti o nekdanjem življenju in delu solinarjev, ki so včasih več mesecev živeli v solinarskih hišah in pobirali sol na svojih solnih poljih. Kako se imenuje

orodje, s katerim so sol v kristalizacijskem bazenu zrinili na kup?

- F)** taperin
- R)** albol
- O)** gavero

b: Izolana

V Izolani, Hiši morja, je prikazana preteklost Izole, ki je močno morsk in obmorsko obarvana. Pomorski muzej je ustvaril zbirko, ki predstavlja zlasti nekdanjo glavno gospodarsko dejavnost Izole. Ali veš, katera je to bila?

- C)** vinogradništvo
- B)** ribištvo
- K)** oljkarstvo

c: Tonina hiša

V Sv. Petru si lahko ogledate Tonino hišo, ki predstavlja primer stavbe, v kakršnih so nekoč živeli istrski kmetje. V pritličju hiše je postavljena torkla, taka, kot je bila nekoč značilna za ta del Istre. Kaj je torkla?

- T)** tradicionalno plovilo
- I)** oljarna za pridobivanje oljčnega olja
- H)** kuhinja z ognjiščem

č: Jadrnica Galeb

Jadrnica Galeb je izjemno dragocen primer potovalne jadrnice (kuter M6), ki so jo leta 1936 izdelali v Trogirju. Kaj sta bila po poklicu Pia in Pino Mlakar, ki sta leta 1994 jadrnico podarila Pomorskega muzeju Piran?

- L)** solinarja
- E)** ribiča
- Š)** baletnika

d: Muzejska zbirka Giuseppeja Tartinija

Slavni glasbenik Giuseppe Tartini se je rodil v Piranu, v hiši, ki še danes stoji na Tartinijevem trgu in ji ravno zato pravimo Tartinijeva hiša. Ali veš, kako se imenuje ena njegovih najbolj znanih skladb?

- Č)** Vražji trilček
- P)** Pastorala
- G)** Zapuščena Didona

e: Monfort

V nekdanjem skladišču soli Monfort v Portorožu lahko med drugim izveste marsikaj tudi o eni izmed najstarejših gospodarskih panog na obali Istre, ladjedelstvu. Ali veš, iz katerega materiala so včasih gradili ladje?

- I)** iz lesa, **Š)** iz železa, **T)** iz plastike

f: Svetilnik

Na skrajnem rtu Pirana stoji svetilnik. Včasih, še ne dolgo tega, je za prižiganje svetilnika pred sončnim zahodom in ugašanjem ob svitu skrbel

svetilničar, ki je živel v svetilniku. Ali veš, zakaj sploh svetijo svetilniki?

- V)** za vidnost pešpoti
- N)** za varnost plovbe in orientacijo ladij
- U)** za lepši videz mesta

h: Plovilo Adria

V Monfortu smo leta 2019 izdelali repliko tradicionalnega plovila, ki je sedaj vezan pred Pomorskim muzejem. Kako se imenuje tip plovila?

- D)** Batana, **N)** Bracera, **S)** Istrski topo

g: Palača Gabrielli

- S)** Palača Trevisini
- A)** La rotonda
- K)** Benečanka

Pomorski muzej Piran domuje v palači Gabrielli, zgrajeni sredi 19. stoletja tik ob piranskem pristanišču. En del palače ima okrogel salon, zaradi katerega je palača dobila posebno ime. Kako so jo imenovali?

Rešitev:

* Pripravili: Martina in Veronika

Inštitut za oljkarstvo ZRS Koper

Zgodovina predelave oljčnega olja

Predelava oljčnega olja ima dolgo in zanimivo zgodovino že iz časa antične Grčije in starih Rimljanov, vendar pa zgodba o oljkih sega še dlje v preteklost. Arheologi so odkrili fosilne ostanke koščic oljke v jamah, v katerih so ljudje živeli že pred več kot 10.000 leti. Starodavna ljudstva so cenila dragocene plodove oljke, ki niso bili le vir hrane, ampak so prinašali tudi zdravje in svetlobo. V antični Grčiji so oljčno olje uporabljali za vse – od kuhanja do verskih obredov. Grki so verjeli, da je oljka darilo boginje Atene, da bi ljudi naučila modrosti

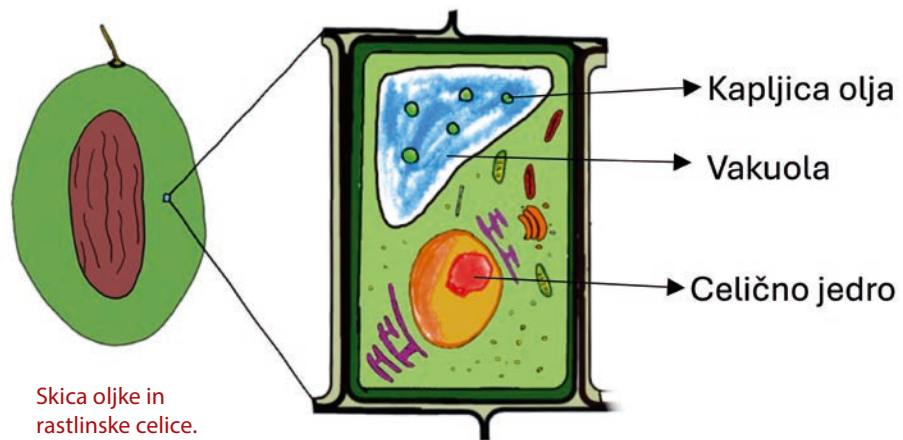

Polbog Heraklej in boginja Atena z oljko v ozadju, risba na keramiki.

Vir: Državne zbirke starin v Münchnu; wikimedia.org/wikipedia/commons/archive/4/4/4/2020/04081323129621Athena_Herakles_Staatliche_Antikensammlungen_2648.jpg

in jim prinesla mir. Tako je oljčna vejica postala simbol miru in modrosti. Rimljani so nato pridelavo oljk razširili po celotnem rimskem imperiju. Zgradili so prve stiskalnice in mline. Olje so uporabljali za prehrano in razsvetljavo. Še nedavno so oljke stiskali v prešah in tako pridobivali

Skica oljke in rastlinske celice.

olja; ki pa se dandanes ne uporablja več za razsvetljavo, saj sta ga za ta namen pred dvema stoletjema zamenjala parafinsko olje in petrolej, v današnjem času pa elektrika.

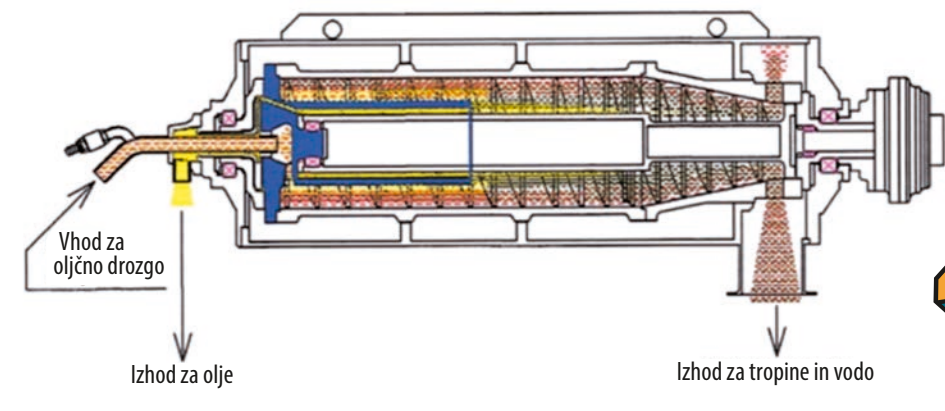
Kako iz oljk pridobivamo olje?

Olje se v oljках skriva v drobnih, majhnih kapljicah, skritih v celicah oljke. Celica pa je majhna enota, ki sestavlja vse žive stvari, kot so rastline, živali in ljudje. S prostim očesom je ne vidimo, zato si pomagamo z mikroskopom. Vsako celico

si lahko predstavljaš kot majhno sobico, v kateri potekajo različni procesi, ki živim bitjem omogočajo, da rastejo in preživijo. Pri oljki so v celici majhni oljni mehurčki, ki jih ne moremo videti s prostim očesom. Te oljne kapljice so shranjene v posebnih vrečkah, vakuolah. Ena izmed posebnosti oljke je ravno to, da svoje olje shranjuje v vakuolah. Ko oljke poberejo in jih pripeljejo v oljarno, začnemo s postopkom, ki omogoči, da iz teh majhnih celic pridobimo olje. Najprej oljke zmeljemo, pri tem celice počijo,

podobno, kot če bi stisnili mehurčke. Ko ti mehurčki počijo, se oljne kapljice razlijejo po oljni drozgi, ki nastane pri mletju. Da bi se majhne oljne kapljice združile v večje, moramo zmlete oljke počasi mešati. Predstavljaš si, da imaš na mizi kapljice vode, če jih nežno potisneš skupaj, se združijo v eno večjo kapljo. Točno to se dogaja z oljem v oljni drozgi, ko jo mešamo. V mešalu se kapljice združujejo, dokler niso dovolj velike, da jih lahko izvlečemo iz oljne drozge. To lahko storimo na bolj tradicionalen način s stiskalnico ali prešo, vendar pa v sodobnih oljarnah pogosto uporabljamo

Skica prereza centrifuge. Vir: <https://www.omtspa.it/it>

centrifugo. Centrifugiranje je postopek, pri katerem s pomočjo vrtenja ločujemo snovi glede na njihovo težo. Predstavljaš si, da imaš vrtiljak v parku, ki se zelo hitro vrti. Če sediš na njem, te ob hitrem vrtenju potisne proti robu. To se zgodi zaradi centrifugalne sile. Enako se dogaja tudi v centrifugi – ta stroj se zelo hitro vrti in s tem ločuje snovi glede na njihovo težo. Kot vemo, se olje in voda ne mešata, to je podobno kot pri hladni juhi, kjer se zberejo kapljice olja na površini. To je zato, ker je olje manj gosto od vode, kar pomeni, da je lažje in zato plava na površju. Ko se centrifuga vrti z visokimi

obrati, gredo lažje snovi proti sredini, npr. voda in olje, težje, kot npr. oljna drozga, pa težijo k zunanemu delu stroja. Olje nato preko posebnih kanalov zbeži iz centrifuge. Vodi in ostanku oljne drozge, ki pritečeta iz centrifuge potem, ko je olje ločeno, pravimo tropine.

Koliko olja je v oljках?

Pri predelavi nas pogosto zanima, koliko olja bomo iz oljk dobili. Temu pravimo izplen olja. **Preden oljke predelamo, jih stehamo.** Potem, ko olje priteče iz centrifuge in ga spravimo v posodo, **stehamo še količino dobljenega olja.**

Maso dobljenega olja delimo z maso oljk in pomnožimo s 100, tako dobimo izplen olja, ki je izražen v odstotkih. Primer: Če imamo 100 kg oljk in smo dobili 15 kg olja, je naš izplen 15 %.

Naloga: Izračunaj, kolikšen je izplen olja, če smo iz 400 kg oljk dobili 48 kg olja. Pomagaj si z računalom. *

Oljni sok, ki teče iz centrifuge.

Slovarček

fosilni ostanki – okamneli živalski ali rastlinski ostanek iz geološke preteklosti

parafinsko olje – gosta tekoča oljnata zmes, rumenkasto bele barve, brez vonja in okusa, ki se pridobiva iz nafte

oljačna drozga – nastane, ko plodove oljke zmeljejo v oljarnah; nato se mesi in pri tem se iz nje izloča oljčno olje

Vabljeni na ogled otroških predstav

Boli, Loli in svet poln čudes

22., 23. in 24. oktober 2024 /
18., 19., 20., 21., 26., 27. in 28. november 2024 /
18. in 19. december 2024

Mali medo

17. in **23.** november 2024 /
12. in 13. december 2024

Kekec

7., 8., **9.**, 11. in 12.
november 2024

Isc. foto: Jaka Varmuz

Peter in volk

30. november 2024 /
14. december 2024

Modro pišče

3., 4., **14.**, 16. in 17. december 2024

Legenda: ● = za izven

Gledališče
TeatroKoper
Capodistria

POKRAJINSKI MUZEJ KOPER
MUSEO REGIONALE DI CAPODISTRIA
KOPER REGIONAL MUSEUM

COSTIERA
CENTRO CULTURALE
DELLA PENINSOLA DI PIRANO
COSTIERA CULTURAL CENTER
OF THE BAY OF PIRAN

CENTRO CULTURALE
CARLO GOBBI

OSREDNJA
KNJIŽNICA
KOPER

BIBLIOTECA
CENTRALE

BIBLIOTECA
CENTRALE

POKRAJINSKI ARHIV KOPER
ARCHIVIO REGIONALE DI CAPODISTRIA

otok

POMORSKI MUZEJ - MUSEO DEL MARE
"SERGEJ MAŠERA" PIRAN - PIRANO

ZRS

MESTNA OBČINA KOPER
COMUNE DI CAPODISTRIA

Občina Isola
Comune di Isola

OBČINA PIRAN
COMUNE DI PIRANO

Občina Ankaran
Comune di Ankarano

Svetilnik / Kulturni občasnik za mlade zanešenjake / Letnik XVIII, številka 1 / Izdajajo: Gledališče Koper, za izdajatelja Katja Pegan; Pokrajinski muzej Koper, za izdajatelja Marko Bonin; Comunità Autogestita Costiera della Nazionalità Italiana di Capodistria, za izdajatelja Alberto Scheriani; Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, za izdajatelja Luana Malec; Pokrajinski arhiv Koper, za izdajatelja mag. Nada Čibej; Otok – zavod za razvijanje filmske kulture, za izdajatelja Lorena Pavlič; Pomorski muzej – Museo del mare »Sergej Mašera« Piran – Pirano, za izdajatelja Franco Juri; Znanstveno-raziskovalno središče Koper, za izdajatelja prof. dr. Rado Plišot / Uredniški odbor: Samanta Kobal (urednica /Gajba/); info@gledalisce-koper.si), Tjaša Miklavčič (tjasa.miklavcic@pokrajinski-muzejkoper.si), Roberta Vincioletto (info@centrocombi.eu), Tina Skrokov (tina.skrokov@kp.sik.si), Nada Čibej (nada.cibej@arhiv-koper.si), Lorena Pavlič (lorena.pavlic@isolacinema.org), Ajda Purger (ajda.purger@guest.arnes.si), Alenka Obid (alenka.obid@zrs-kp.si) / Lektorica slovenskega jezika Alenka Juvan / ISSN C506 – 158X / Tisk Tiskarna Vek Koper / Naklada 2.750 / Koper, oktober 2024 / Na naslovnici: fotografija s predstave Kekec Gledališča Koper (foto: Jaka Varmuz)